

ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Αριθ. Απόφασης: 40

Ετος: 1998

Κείμενο Απόφασης

Αριθμός 40/1998

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

ΣΕ ΤΑΚΤΙΚΗ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

1. Από τις προσκομιζόμενες εκθέσεις επίδοσης, α) 9385/21.7.1988 του δικαστικού επιμελητή του Πρωτοδικείου Σπάρτης Χ.Γ. και β) 1586β/22.7.1998 της δικαστικής επιμελήτριας του Πρωτοδικείου Αθηνών Κ.Π., προκύπτει ότι ακριβές αντίγραφο της από 14 Ιουλίου 1998 κλήσης του αναιρεσειόντος, με την πράξη ορισμού ως δικασίμου της αναφερόμενης στην αρχή της παρούσας, και με κλήση για συζήτηση κατ' αυτή, επιδόθηκε, με επιμέλεια του αναιρεσειόντος, νόμιμα και εμπρόθεσμα σε καθένα από τους αναιρεσιβλήτους, οι οποίοι δεν εμφανίσθηκαν στο ακροατήριο κατά την εν λόγω δικάσιμο (24.9.1998), όταν εκφωνήθηκε η υπόθεση από τη σειρά του οικείου πινακίου, και πρέπει να χωρήσει η συζήτηση της υπόθεσης ωσάν να ήταν και αυτοί παρόντες.
2. Νομίμως παραπέμφθηκε, με την 867/1998 απόφαση του Α' Τμήματος, στην Ολομέλεια του Αρείου Πάγου, σύμφωνα με το άρθρο 563 παρ. 2 εδαφ. γ' του Κ.Πολ.Δκ, και παραδεκτώς φέρεται προς συζήτηση ενώπιόν της με την προαναφερόμενη κλήση του αναιρεσειόντος, ο πρώτος λόγος της αίτησης ανάιρεσης κατά της 124/1996 απόφασης του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Σπάρτης, α) λόγω άρνησης του Τμήματος αυτού να εφαρμόσει, ως αντισυνταγματική, τη διάταξη του άρθρου 45 παρ. 3 σε συνδυασμό με την παρ. 1Α του Ν. 2172/1993, που προβλέπει την απόσβεση των αστικών κυρώσεων για τις προσβολές της ανθρώπινης αξίας που έγιναν δια του τύπου και των ραδιοτηλεοπτικών μέσων και β) γιατί αφορά σε ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος, αν, δηλαδή, η προαναφερόμενη διάταξη αντίκειται ή όχι στο άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και στο άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της.
3. Με το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζεται ότι: "ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας". Η διάταξη αυτή, η οποία βρίσκεται στο Τμήμα Α' του πρώτου μέρους του Συντάγματος, που φέρει τον τίτλο "Μορφή του Πολιτεύματος", δεν θεσπίζει "ατομικό δικαίωμα", αλλά χαρακτηρίζει το δημοκρατικό μας πολίτευμα ως ανθρωποκεντρικό, με θεμέλιο την αξία του ανθρώπου. Ο σεβασμός της αναγορεύεται σε ύπατο κριτήριο της έκφρασης και δράσης των οργάνων της πολιτείας. Στην αξία του ανθρώπου περιλαμβάνεται πρωτίστως η ανθρώπινη προσωπικότητα ως εσωτερικό συναίσθημα τιμής και ως κοινωνική αναγνώριση υπόληψης. Με βάση τη διάταξη αυτή του άρθρου 2, που δεν αποτελεί απλή διακήρυξη, αλλά κανόνα δικαίου συνταγματικού επιπέδου, η πολιτεία, δηλαδή όλα τα πολιτειακά όργανα, οφείλουν όχι μόνο να "σέβονται" αλλά και να "προστατεύουν" την αξία αυτή από προσβολές προερχόμενες από τρίτους. Όταν ορισμένη πολιτειακή πράξη μειώνει ή καταργεί σε συγκεκριμένη περίπτωση την

προστασία που παρέχεται από την κοινή νομοθεσία (άρθρα 34, 57, 59, 932 Α.Κ.), αίροντας έτσι στην περίπτωση αυτή την γενικώς αναγνωρισμένη διασφάλιση της προσωπικότητας έναντι προσβολών κατ' αυτής, η πράξη αυτή αντιβαίνει στο άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος και είναι ανίσχυρη ως αντισυνταγματική. Τα πράγματα δεν μεταβάλλονται και αν ακόμη θεωρηθεί ότι το άρθρο 2 παρ. 1 ιδρύει ατομικό δικαίωμα, δεδομένου ότι στο ατομικό αυτό δικαίωμα περιλαμβάνεται όχι μόνο η άμυνα κατά επεμβάσεων της πολιτειακής εξουσίας, αλλά και η αξίωση κατά της πολιτείας για θετική ενέργεια προς αποτροπή προσβολών της αξίας του ανθρώπου από τρίτους, εις τρόπον ώστε το περιεχόμενο του συγκεκριμένου ατομικού δικαιώματος εμποδίζει το νομοθέτη να υποβιβάσει σε συγκεκριμένη περίπτωση το υφιστάμενο επίπεδο προστασίας. Εξάλλου, με το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής σύμβασης, για την προστασία των δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (ΕΣΔΑ), που κυρώθηκε (μαζί με τη Σύμβαση) με το Ν.Δ. 53/1974 και έχει, σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, αυξημένη έναντι των κοινών νόμων ισχύ, ορίζεται, ότι "παν φυσικόν ή νομικόν πρόσωπον δικαιούται σεβασμού της περιουσίας τους. Ουδείς δύναται να στερηθεί της περιουσίας αυτού, ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπομένους υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους. Αι προαναφερόμεναι διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέσει εν ισχύ νόμους ους ήθελε κρίνει αναγκαίους προς ρύθμισιν της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιο συμφέρον ή προς εξασφάλισιν της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων". Με τη διάταξη αυτή κατοχυρώνεται ο σεβασμός της περιουσίας του προσώπου, το οποίο μπορεί να τη στερηθεί μόνο για λόγους δημόσιας ωφέλειας. Στην έννοια της περιουσίας περιλαμβάνονται όχι μόνο τα εμπράγματα δικαιώματα, αλλά και όλα τα δικαιώματα "περιουσιακής φύσεως" και τα κεκτημένα "οικονομικά συμφέροντα". Καλύπτονται έτσι τα ενοχικά περιουσιακά δικαιώματα και ειδικότερα απαιτήσεις, είτε αναγνωρισμένες με δικαστική ή διαιτητική απόφαση, είτε απλώς γεννημένες κατά το εθνικό δίκαιο, εφόσον υπάρχει νόμιμη προσδοκία, με βάση το ισχύον, έως την προσφυγή στο δικαστήριο, δίκαιο, ότι μπορούν να ικανοποιηθούν δικαστικά. (πάγια νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Pressos Compania Naviera S.A. κ.ά. κατά Βελγίου, (A332): (1995) παράγρ. 28 επ., Pine Valley Development κατά Ιρλανδίας (A222) (1992) παράγρ. 51 κ.α.). Τέτοιες είναι κατά το ελληνικό δίκαιο και οι απαιτήσεις από αδικοπραξία για καταβολή αποζημίωσης ή χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης (άρθρα 297, 298, 299, 57, 59, 932 Α.Κ.). Με το άρθρο 45 παρ. 1Α και 3 του Ν. 2172/1993 ορίζονται τα εξής: Παράγρ. 1Α: " Εφόσον δεν έχει εκδοθεί μέχρι την έναρξη της ισχύος αυτού αμετάκλητη δικαστική απόφαση, παραγράφονται σε οποιοδήποτε στάδιο της προδικασίας ή της κύριας διαδικασίας και αν βρίσκεται η ποινική δίωξη, η οποία παύει οριστικά, α) ποινικά αδικήματα του τύπου ή που τελέστηκαν δια του τύπου, β) ποινικά αδικήματα που τελέστηκαν δια των ραδιοηλεκτρονικών μέσων μαζικής επικοινωνίας και γ) ποινικά αδικήματα που προβλέπονται και τιμωρούνται από τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 16 του νόμου 1730/1987 όπως ισχύει "Παράγρ. 3: "Αξιώσεις για αποκατάσταση περιουσιακής ζημίας ή χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης που απορρέουν από τα αδικήματα της παραγράφου 1Α αποσβένονται, οι δε

σχετικές δίκες καταργούνται και ματαιώνεται αυτοδικαίως η τυχόν αναγκαστική εκτέλεση που άρχισε. Διατηρείται μόνο η αξίωση για την τελεσιδίκως επιδικασθείσα δικαστική δαπάνη και για τα έξοδα ενεργηθεισών πράξεων αναγκαστικής εκτέλεσης". Με τις προπαρατεθείσες διατάξεις του άρθρου 45 παρ. 1Α και 3 του Ν. 2172/1993 αναιρείται η προβλεπόμενη, βάσει των άρθρων 57, 59, 932 του Α.Κ., προστασία της αξίας του ανθρώπου, αφού θεσπίζεται η απόσβεση των συγκεκριμένων αξιώσεων των προσώπων που έχουν προσβληθεί στην ανθρώπινη αξία τους, από τον τύπο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης μέχρι τη δημοσίευση του νόμου αυτού. Επιπλέον, η απόσβεση των αστικών απαιτήσεων αποκατάστασης περιουσιακής ζημίας και χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης, που απορρέουν από τα προαναφερόμενα αδικήματα και αποτελούν από τη γέννησή τους στοιχεία της περιουσίας των προσβληθέντων είναι ασυμβίβαστη προς τη διάταξη του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α. αφού τείνει σε αδικαιολόγητη αποστέρηση περιουσιακού στοιχείου των ως άνω προσώπων χωρίς να συντρέχουν λόγοι δημόσιας ωφέλειας. Αρα, η διάταξη του άρθρου 45 παρ. 3 του Ν. 2172/1993, όσον αφορά απαιτήσεις από αδικήματα που ενέχουν προσβολή της αξίας του ανθρώπου, είναι αντισυνταγματική, αντίκειται δε και στο άρθρο 1 του προαναφερόμενου Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α.

4. Στην προκείμενη περίπτωση ο αναιρεσείων άσκησε στο Πολυμελές Πρωτοδικείο Σπάρτης την από 14 Απριλίου 1995 αγωγή, με την οποία ισχυρίστηκε ότι οι εναγόμενοι, μεταξύ των οποίων και οι δύο αναιρεσίβλητοι, σε τηλεοπτική εκπομπή που μεταδόθηκε στις 25.4.1993 από τον πανελλήνιας εμβέλειας τηλεοπτικό σταθμό Μ. C.** της δεύτερης αναιρεσίβλητης και στην οποία εκπομπή έλαβε μέρος ως συνεντευξιαζόμενος ο πρώτος αναιρεσίβλητος, αναφέρθηκαν εν γνώσει της αναληθείας τους, από τους λαβόντες μέρος στην εκπομπή δημοσιογράφους του σταθμού και τον ως άνω καλεσμένο τους, τα σ' αυτήν (αγωγή) περιεχόμενα ψευδή και συκοφαντικά γεγονότα, με αποτέλεσμα να προσβληθεί βάνουσα η προσωπικότητά του. Ζήτησε δε να υποχρεωθούν οι εναγόμενοι να του καταβάλουν εις ολόκληρον, λόγω ηθικής βλάβης, χρηματική ικανοποίηση 600.000.000 δραχμών. Το Πολυμελές Πρωτοδικείο Σπάρτης, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφασή του 124/1996, έκρινε ότι η παραπάνω αξίωση είχε αποσβεσθεί βάσει της διάταξης του άρθρου 45 παρ. 3 (σε συνδυασμό με την παρ. 1Α) του Ν. 2172/1993, και κήρυξε αποσβεσμένη την αξίωση και καταργημένη τη δίκη. Με την κρίση του αυτή το Πρωτοδικείο παραβίασε τις ουσιαστικού δικαίου διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1 του Συντάγματος και 1 παρ. 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα δικαιώματα του ανθρώπου και πρέπει, κατ' αποδοχή ως βάσιμου του από το άρθρο 559 αριθ. 1 του Κ.Πολ.Δ. πρώτου λόγου της αίτησης, να αναιρεθεί η προσβαλλόμενη απόφαση. Η έρευνα της θεμελίωσης του ίδιου αναιρετικού λόγου στην παραβίαση του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ (προσβολή του δικαιώματος ακώλυτης πρόσβασης σε δικαστήριο) παρέλκει. Ακολούθως η υπόθεση πρέπει να παραπεμφθεί, κατά το άρθρο 580 παρ. 3 και 5 του ίδιου Κώδικα, για περαιτέρω εκδίκαση στο ίδιο δικαστήριο, διότι είναι δυνατή η σύνθεσή του από άλλους δικαστές, εκτός από εκείνους που δίκασαν προηγουμένως.

Πρόεδρος: Στέφανος Μαθθίας
Εισηγητές: Γεώργιος Μπούτσικος